

Herbst, Stanisław

I Konferencja Metodologiczna Historyków Polskich w Otwocku 28. XII. 1951 - 12. I. 1952

Przegląd Historyczny 43/1, 159-161

1952

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

I KONFERENCJA METODOLOGICZNA HISTORYKÓW POLSKICH W OTWOCKU 28.XII.1951-12 I 1952*

Z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Historycznego Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego wspólnie z Zarządem Głównym Towarzystwa zorganizowało I Konferencję Metodologiczną Historyków Polskich z udziałem zaproszonych historyków radzieckich: akad. B. D. Grekowa — dyrektora Instytutu Historii Akademii Nauk ZSRR, akad. E. A. Kosminskiego, P. N. Tretiakowa, redaktora naczelnego „Woprosow Istorii“ i dyrektora Instytutu Słowianoznawstwa Akademii Nauk ZSRR, oraz prorektora uniwersytetu moskiewskiego A. Sidorowa.

Otwarcie konferencji 28.XII.1951 zaszczytli obecnością członkowie Biura Politycznego KC PZPR E. Ochab oraz Minister Szkolnictwa Wyższego A. Rapacki, Budowniczy Polski Ludowej dr h.c. F. Fiedler, Podsekretarz Stanu E. Krassowska, rektor Instytutu Kształcenia Kadr Naukowych Z. Modzelewski, naczelnik Wydziału Nauki KC PZPR dr K. Petruszewicz, sekretarz I Wydziału K.O.P.A.N. prof. dr S. Żółkiewski i w. in. Obrady otworzył prezes Polskiego T-wa Historycznego prof. dr T. Manteuffel, witając przybyłych i wskazując na znaczenie Konferencji, jako pierwszej wspólnej pracy historyków partyjnych i uniwersyteckich. Przy końcu drugiego roku Planu 6-letniego, w okresie wzmożonych przygotowań agresji imperializmu amerykańskiego, mówca wskazał jako zadania Konferencji — ocenę całego dotychczasowego dorobku polskiej nauki historycznej i wytyczenie dla niej nowych dróg w oparciu o metodologię marksizmu. Scharakteryzował wreszcie szczegółową tematykę konferencji.

Z kolei min. Ochab dał wyraz nadziejom, jakie Partia przywiązuje do dyskusji historyków, wskazał na konieczność usunięcia zniekształceń, przesądów czy wręcz fałszów — które pokutują jeszcze w historii. Wskazał na konieczność wydobycia z dziejów Polski tego co w nich było postępowe i internacjonalistyczne, pogłębienia badań nad ziemiami zachodnimi, nad stosunkami polsko - rosyjskimi, nad historią najnowszą.

Minister Krassowska w imieniu Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego witając konferencję podkreślała jej wagę jako etapu zmiany postawy ideologicznej i naukowej historyków polskich, podkreślając wagę niebezpieczeństwa kosmopolityzmu i nacjonalizmu.

Delegat Komitetu Organizacyjnego Polskiej Akademii Nauk prof. dr S. Żółkiewski podniósł znaczenie zespołowości i planowości badań. Przewodniczący delegacji radzieckiej akad. Grekow witał konferencję podkreślając osiągnięcia polskiej nauki historycznej. W końcu prof. B. Krauze wygłosił wspomnienie o profesorze Wyższej Szkoły Partyjnej Eugenii Norskiej, zmarłej w przeddzień Konferencji, na której zamierzała wystąpić.

Właściwe prace Konferencji rozpoczął 20.XII referat red. J. Gutta: „Niektóre zagadnienia poznania historycznego w świetle materializmu dialektycznego i historycznego“, poczem prof. P. Tretiakow wygłosił odczyt pt. „Znaczenie prac J. Stalina o zagadnieniach językoznawstwa dla nauki historycznej“. Łączna dyskusja trwała do 31.XII i objęła 19 mówców. Poruszała zagadnienia granic poznania historycznego, kryteriów postępowości nauki hi-

* Ponieważ pełny tekst protokołu obrad Konferencji ukaże się w najbliższym czasie, zamieszczamy jedynie krótką notatkę.

starycznej na tle analizy i oceny polskiej historiografii XIX i XX w., wreszcie rozważano pojęcie partyjności nauki historycznej w traktowaniu całego procesu historycznego od starożytności do historii najnowszej.

31.XII. prof. dr S. Arnold wygłosił referat „Niektóre problemy periodyzacji historii Polski“. Obrady wznowiono 2.I.1952 odczytem akad. B. Grewkowskiej pt. „Geneza feudalizmu w Rosji w świetle prac J. Stalina o językoznawstwie“. 2 i 3.I. poświęcono periodyzacji feudalizmu na ziemiach polskich. Zabierało głos 29 mówców poruszając zagadnienia teoretyczne periodyzacji, wagę porównawczego traktowania historii Polski i Rosji, interpretacji historycznej nowych zdobyczy archeologii Polski oraz materiału z zakresu historii sztuki. Szczegółowej analizie poddano poszczególne cezury chronologiczne z punktu widzenia różnych dyscyplin historycznych, tworząc materiał umożliwiający nową, bardziej pogłębioną periodyzację polskiego procesu historycznego.

Dnia 4. I. prof. dr M. Małowist przedstawił referat: „Z problematyki polskiego feudalizmu od XIV do XVII w.“ zaś akad. E. Kosmiński przedstawił „Główne zadania marksistowsko-leninowskiej mediewistyki“. Dyskusja trwała do 6.I., a uczestniczyło w niej 33 mówców. Przeprowadzono krytykę okcydentalizmu i europocentryzmu, zachodnio-europejskiej oraz burżuazyjnej tezy o narodach „historycznych“ i „niehistorycznych“. Szeroko przedyskutowano zagadnienia społeczne i gospodarcze, zjednoczenie Polski XIV w. oraz kształtowanie się polskiego państwa wielonarodowościowego (zwłaszcza unii polsko - litewskiej). Podkreślono rolę mas ludowych oraz ich oporu antyfeudalnego w historii tych okresów oraz ideologii religijnych (husytyzm, reformacja, kontrreformacja), klasowy charakter polityki zagranicznej oraz państwa i prawa. Szczególnie interesująca i ożywiona dyskusja rozwinęła się nad zagadnieniem postępowej czy też wstecznej roli wczesnego folwarku pańszczyźnianego. Szeroko rozważono rozwój produkcji rzemieślniczej miejskiej i wiejskiej oraz rozwój miast do poł. XVII w.

7.I. prof. dr N. Gąsiorowska zreferowała „Kształtowanie się narodu burżuazyjnego na tle wytwarzania się stosunków kapitalistycznych w Polsce“.

Przemawiało następnie do 9.I. łącznie 37 osób, analizując poszczególne elementy pojęcia narodu i kontynuując wymianę myśli o periodyzacji dziejów Polski epoki kapitalizmu. Z zagadnień ogólnych rozpatrywano pojęcie patriotyzmu i nacjonalizmu, internacjonalizmu i kosmopolityzmu oraz rewolucyjny charakter polskich walk narodowo - wyzwoleniczych. Analizowano obszernie etapy rozwoju społecznego i gospodarczego miasta i wsi z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych ziem polskich. Szczególniej wyczerpująco zanalizowano dzieje Śląska, a także istotę więzi łączącej dzielnicę Polski porzobiorowej. Poruszano też rolę wojska w procesie kształtowania się narodu.

Dnia 10. I. prof. L. Grosfeld wygłosił referat: „Prawidłowość i specyfika polskiego imperializmu“, zaś prof. T. Daniszewski — „Miejsce i rola historii polskiego ruchu robotniczego“. W łącznej dyskusji uczestniczyło 31 mówców.

W dyskusji poruszono zagadnienie roli państwa polskiego w polityce międzynarodowej okresu imperializmu, rolę monopolistycznego kapitału zachodniego i rodzimego spychającego Polskę do funkcji państwa wasalnego. Oświetlono też antynarodową rolę partii burżuazyjnych, do PPS łącznie. Szczególną uwagę poświęcono roli klasy robotniczej jako hegemonu ruchu narodowo - wyzwoleniczego w tym okresie. W dyskusji uwzględniono obszernie zagadnienia historii Śląska i Mazurów podkreślając współdziałanie niemieckiego ruchu robotniczego z walką wyzwoleniczą ludu polskiego. Jednocześnie wysunięto postulaty wzmocnienia prac badawczych nad węzłowymi zagadnieniami najnowszej historii Polski.

Po ukończeniu dyskusji 12.I. w południe odbyło się posiedzenie końcowe konferencji.

Rozpoczęło się od uchwalenia tekstu listu do Prezydenta Rzeczypospolitej Bolesława Bieruta.

Następnie przyjęto apel do KO PAN o jak najrychlejsze powołanie Instytutu Historii PAN, do Zarządu Głównego Polskiego T-wa Historycznego o podjęcie przygotowań do zorganizowania II Konferencji Metodologicznej Historyków poświęconej zagadnieniom historii powszechnej, a także narad między-narodowych i między środowiskowych nad zagadnieniami specjalnymi, zwłaszcza nad dziejami Śląska, historią wsi i chłopów, zagadnieniami manufaktury wczesnokapitalistycznej, historii miast, przemysłu i klasy robotniczej, historii kształtowania się narodu socjalistycznego. Ostatni apel dotyczył jak najrychlejszego opublikowania materiałów I Konferencji Metodologicznej.

W końcu zabrał głos prezes PTH prof. dr T. Manteuffel, by scharakteryzować przebieg 15 dni obrad, krytycznie rozpatrując braki i podnosząc wyniki.

Wieczorem w Pałacu Prezydium Rady Ministrów w Warszawie nastąpiło spotkanie Ob. Premiera z uczestnikami Konferencji.

Konferencja objęła 112 godzin pracy na posiedzeniach plenarnych, na których wygłoszono 9 referatów (w tym 3 referaty przedstawili goście radzieccy), w dyskusji wzięło udział 110 mówców, zabierając głos 171 razy (w tym uczeni radzieccy 18 razy). Ponadto odbyły się 4 zebrania wieczorowe na których dr M. Delawski zagał dyskusję nad planem wydawniczym nauki historycznej na r. 1952; prof. dr W. Kula nad czasopiśmiennictwem historycznym, prof. dr T. Manteuffel o uniwersyteckim studium II stopnia oraz o aspiranturze, prof. dr S. Kieniewicz o badaniach historycznych wsi. Specjalne zebrania poświęcono przedyskutowaniu z akad. B. Grekowem zagadnień wczesnego feudalizmu na Słowiańszczyźnie i księgi polskiego prawa zwyczajowego oraz z akad. E. A. Kosminskim — zagadnień kryzysu gospodarki feudalnej w Europie XIV i XV w. Nadto uczestnicy Konferencji zwiedzili pod kierownictwem prof. dra B. Leśnodorskiego wystawę „Wiek Oświecenia“ w Muzeum Narodowym w Warszawie.

St. Herbst

* * *

Po powrocie delegacji radzieckiej zapoznali radziecki świat naukowy z przebiegiem i osiągnięciami Konferencji. Akad. Grekow i Kosminski oraz prof. Tretjakow wygłosili na jej temat referaty w Wydziale Historii i Filozofii Akademii Nauk ZSRR, zaś prof. Sidorow przygotował odczyt na Uniwersytecie Moskiewskim. Ponadto akad. Kosminski przedstawi specjalnie zagadnienia historii średniowiecznej, poruszane na Konferencji, dla Sektora Historii Średniowiecznej Instytutu Historii AN ZSRR. Również prasa zapoznała społeczeństwo radzieckie z zagadnieniami poruszonymi na Konferencji i z jej znaczeniem dla nauki polskiej.

Red.